

Uloga šumskih vrtića u odgoju i obrazovanju djece predškolske dobi

Bošković, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:177317>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-01**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Ivana Bošković

**ULOGA ŠUMSKIH VRTIĆA U ODGOJU I OBRAZOVANJU DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

ZAVRŠNI RAD

Osijek, 2024.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Sveučilišni prijediplomski studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

**ULOGA ŠUMSKIH VRTIĆA U ODGOJU I OBRAZOVANJU DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Ekološki odgoj u dječjem vrtiću

Mentorica: prof. dr. sc. Edita Borić

Studentica: Ivana Bošković

Matični broj: 0066254309

Osijek, rujan, 2024.

Student/ica: IVANA BOŠKOVIĆ

Studijski program: RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

JMBAG: 0066254309

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA

kojom izjavljujem da sam završni/diplomski rad pod naslovom

ULOGA ŠUMSKIH VRTIĆA U ODGOJU I OBRAZOVANJU DJECE PREDŠKOLSKE
(naslov završnog/diplomskog rada) DOBI

izradio/la samostalno pod mentorstvom

prof. dr. sc. EDITE BORIĆ
(prof. dr. sc./izv. prof. dr. sc./doc. dr. sc. ime i prezime)

te sumentorstvom

(prof. dr. sc./izv. prof. dr. sc./doc. dr. sc., dr. sc. ime i prezime)

U radu sam primijenio/la metodologiju izrade znanstvenog/umjetničkog rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnog/diplomskog rada. Tude spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u završnom/diplomskom radu povezo/la sam s korištenim bibliografskim jedinicama te nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Rad je pisan na standardnom hrvatskom jeziku.

Student/ica

Ivana Bošković
(vlastoručni potpis)

Datum: 23.9.2024.

„Ti znaš zašto neke stvari činiš. Ti znaš, a ja Ti vjerujem.“

Hvala Ti, dobri Bože, na ove tri godine u kojima sam spoznala toliko toga, na svemu naučenome i proživljenome, na daru ustrajnosti i što si uvijek bio uz mene!

Zahvalna sam na svakoj pomoći, potpori i riječi ohrabrenja mojim roditeljima, braći i prijateljima, bez svih vas ne bih ostvarila svoj cilj.

Posebnu zahvalnost dugujem mojim kumovima, Martini, Valentinu, Jakovu, Evi i Viti. Hvala vam što je nebrojeno puta vaš dom bio i moj dom te što ste uvijek bili uz mene.

Ne bih bila tu gdje jesam da nije bilo onih najmanjih, onih koji su me svojom tetom zvali i kada to službeno nisam bila. Mislila sam da ja čuvam i učim vas, a sve to vrijeme zapravo ste vi učili mene i svojom me ljubavlju nadahnjivali. Svakog od vas nosim u svome srcu, zauvijek!

„Sretna djeca odrastaju u sretne ljude koji odgajaju sretnu djecu i tako se krug nastavlja.“
Alexander i Dissing Sandahl, 2017

SAŽETAK

Šumski vrtići imaju dugu tradiciju u skandinavskim zemljama, a iz njih su se proširili na ostatak svijeta. Odgoj u šumskim vrtićima temelji se na slobodi djece i njihovom nesmetanom kretanju te otkrivanju prirode. U takvim se odgojno-obrazovnim ustanovama potiče adekvatan tjelesni, emocionalni i psihički razvoj djece kroz provođenje vremena na svježem zraku tijekom svih vremenskih prilika. Djeca u šumskim vrtićima razvijaju samostalnost, kreativnost, samopouzdanje te suradnju s drugima. Ovim se načinom odgoja želi potaknuti ljubav prema prirodi i zdrave navike života. U radu je opisan razvoj šumskih vrtića u Danskoj, zemlji u kojoj su zabilježeni prvi šumski vrtići. Nadalje, istaknut je primjer Njemačke, kao zemlje duge tradicije šumskih vrtića i primjer Republike Češke koja intenzivno radi na razvoju i promicanju šumskih vrtića. Cilj je ovoga rada prikazati razvoj šumskih vrtića na području Republike Hrvatske. Osim toga, prikazani su utjecaji šumskih vrtića na razvoj djece te vještine i znanja koja djeca stječu u ovim institucijama. Opisane su sličnosti između šumske pedagogije te Montessori pedagogije i Waldorfske pedagogije. Ovim su se radom željeli istaknuti pozitivni aspekti odgoja i obrazovanja u šumskim vrtićima, prikazati dobrobiti za razvoj djece i mogućnosti koje pruža u odgojno-obrazovnom sustavu. Današnje društvo, ubrzani način života, dostupnost medija i uređaja sve nas više udaljavaju jedne od drugih, kao i od prirode. U šumskim vrtićima, djeca se vraćaju temeljima i onome što im je istinski potrebno: nesmetano kretanje, slobodna igra i prijateljstvo. Kod djece koja pohađaju šumske vrtiće zamijećene su bolje komunikacijske vještine, više empatije i razumijevanja za druge, a rjeđi su psihički poremećaji. Djeca su zadovoljnija, imaju više pozitivnih emocija te pažnje za stvari oko njih i za druge. Sve su to razlozi zbog kojih je potrebno promišljati o načinima implementacije principa šumske pedagogije u već postojeći sustav odgoja i obrazovanja te o mogućnostima osnivanja šumskih vrtića.

KLJUČNE RIJEČI: alternativne pedagogije, djetinjstvo, priroda, šumska pedagogija, šumski vrtići

THE ROLE OF FOREST KINDERGARTENS IN THE UPBRINGING AND EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

ABSTRACT

Forest kindergartens have a long tradition in Scandinavian countries and have since spread to the rest of the world. The education in forest kindergartens is based on children's freedom, their unrestricted movement, and the exploration of nature. In these educational institutions, the physical, emotional, and mental development of children is encouraged through spending time outdoors in all weather conditions. Children in forest kindergartens develop independence, creativity, confidence, and cooperation with others. This form of education aims to foster a love for nature and healthy lifestyle habits. The paper describes the development of forest kindergartens in Denmark, the country where the first forest kindergartens were recorded. Additionally, it highlights the example of Germany, a country with a long tradition of forest kindergartens, and the Czech Republic, which is actively working on developing and promoting forest kindergartens. The goal of this paper is to present the development of forest kindergartens in Croatia. Furthermore, it outlines the impact of forest kindergartens on children's development, as well as the skills and knowledge children acquire in these institutions. Similarities between forest pedagogy and Montessori and Waldorf pedagogies are also described. This paper aims to highlight the positive aspects of education in forest kindergartens, demonstrate the benefits for children's development, and explore the opportunities it offers in the educational system. Today's society, with its fast-paced lifestyle and the prevalence of media and devices, increasingly distances us from each other and from nature. In forest kindergartens, children return to the basics and what they truly need: free movement, unstructured play, and friendship. Children who attend forest kindergartens show better communication skills, more empathy and understanding for others, and fewer psychological disorders. They are more content, experience more positive emotions, and are more attentive to things and people around them. These are all reasons why it is necessary to consider ways to implement the principles of forest pedagogy into the existing educational system, as well as the possibilities of establishing forest kindergartens.

KEYWORDS: alternative pedagogies, childhood, nature, forest pedagogy, forest kindergartens

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. ŠUMSKA PEDAGOGIJA	4
3. ŠUMSKI VRTIĆI.....	5
3.1. Izazovi šumskih vrtića.....	6
3.2. Utjecaj šumskih vrtića na razvoj djeteta	8
3.3. Šumski vrtići u Danskoj	11
3.4. Šumski vrtići u Njemačkoj.....	13
3.5. Šumski vrtići u Republici Češkoj.....	14
3.6. Šumski vrtići u Republici Hrvatskoj	17
4. POVEZANOST ŠUMSKIH VRTIĆA I ALTERNATIVNIH PEDAGOGIJA	20
5. RASPRAVA	23
6. ZAKLJUČAK.....	25
7. LITERATURA	26

1. UVOD

Život suvremenoga čovjeka vrlo je ubrzan, prožet digitalnim medijima te dostupnošću informacija. Takav život nudi mnoge prednosti, ali sve češće se zaboravlja na važnost ljudi i pojava koje okružuju čovjeka, ne daje se dovoljno pozornosti onome što čovjeku omogućuje njegova okolina i priroda. Čovjeku je priroda oduvijek bila važan segment života, iz nje crpi hranu i vodu, pronalazi mir, odmak od obaveza te inspiraciju. Ponašanja i stavovi ljudi prema prirodi u današnje vrijeme vrlo su podvojeni. S jedne strane ljudi se dive prirodi te ju romantiziraju, a u isto vrijeme primjećuje se sve veće udaljšavanje od prirode i života u skladu s njom, na taj se način daje loš primjer djeci i budućim naraštajima koji se sve manje upoznaju s prirodom, njezin blagodatima, različitim prirodnim vrstama, biljkama i životinjama (Schepers i Van Liempd, 2010). Istraživanje (Jančařiková, 2021) iz 2015. godine pokazalo je kako djeca, od rođenja do osme godine, imaju veliku želju proučavati sve vezano uz planet na kojem žive te imaju mnoge spoznaje o problemima okoliša, kao i svijest o odgovornosti ljudi za prirodu i njezinu zaštitu. Osim toga, sve se više uočava kako moderni način života nije u skladu s čovjekovim tjelesnim potrebama, sve se češće javljaju problemi s prekomjernom težinom i to već u djetinjstvu. Osim tjelesnih problema, nerijetki su problemi mentalnog zdravlja koji se mogu primijetiti i kod odraslih, ali i kod djece, a što možemo povezati s načinom života. Tako su učestali problemi s koncentracijom, koji se češće zamjećuju kod dječaka, a kod djevojčica se u većoj mjeri primjećuje nizak stupanj samopoštovanja (Mårtensson, 2010). U današnjem svijetu nerijetko se za djecu koja su po svojem karakteru živahna može čuti kako imaju poremećaj pažnje i hiperaktivnost (Schepers i Van Liempd, 2010). Kako bi se svi ovi problemi prevenirali te kako bi se promovirao zdravi način života potrebno je djecu od najranije dobi poticati na aktivnosti, provođenje vremena u prirodi, slobodnoj igri na otvorenom, a što je manje moguće pred digitalnim uređajima, igricama te u virtualnom svijetu. Jedan od načina poticanja zdravih životnih navika i boravka na otvorenom su šumski vrtići koji su se iz Danske proširili na ostatak svijeta. Dansku možemo nazvati „Meka šumskih vrtića“ jer se ideja šumskih vrtića širi upravo iz te zemlje, a danas se šumski vrtići mogu pronaći diljem Europe, zatim u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi te Japanu (Michek i sur., 2015).

U ovom će se radu dati uvid u šumske vrtiće i šumsku pedagogiju te će se prikazati pozitivni aspekti šumskih vrtića na cjelokupan dječji razvoj. Kako su šumski vrtići svoj razvoj započeli u skandinavskim zemljama, detaljnije će se opisati nastanak šumskih vrtića u Danskoj, ideja i njihov

razvoj. Osim toga, navest će se primjer Njemačke koja ima dugu tradiciju šumskih vrtića te primjer Republike Češke koja intenzivno radi na razvoju šumskih vrtića i ideji takvog načina odgoja. U Republici Hrvatskoj realizacija šumskih vrtića je na svojim počecima te prevladavaju određene inicijative i pokušaji skrbi za djecu utemeljeni na šumskoj pedagogiji. Ovim se radom želi prikazati djelovanje šumskih vrtića i približiti takva ideja odgoja koja ima svoju dugu tradiciju. Šumski vrtići pružaju širok spektar pozitivnih učinaka koje potiče raznolikost prirodnog okruženja te slobodna igra koju takvo okruženje omogućuje djeci (Clipa i Cîmpan, 2020). Igra je za djecu najvažnija jer kroz nju uče, izražavaju se i stječu vještine, a igra u prirodi izvrstan je način učenja, razvoja i usvajanja navika zdravog života. Stoga je cilj ovoga rada prikazati mogućnosti koje nudi ovakav način skrbi za djecu te potaknuti provedbu takvoga načina odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

2. ŠUMSKA PEDAGOGIJA

Kako bi šumski vrtići mogli funkcionirati te kako bi imali uporište za svoj rad, kao i svaka odgojno-obrazovna ustanova imaju pedagoško utemeljenje, a za šumske vrtiće to je šumska pedagogija. Šumska pedagogija ili pedagogija prirode potječe iz ekološkog obrazovanja te kao temeljnu važnost ističe igru na svježem zraku (Clipa i Cîmpan, 2020). „Šumska pedagogija je disciplina koja povezuje upoznavanje šumskih ekosustava s odgojno-obrazovnim radom u prirodnom okruženju.“ (Mijić, 2021, str. 2) Cilj šumske pedagogije je omogućiti djeci potpuni doživljaj prirode kako bi se probudila ljubav prema prirodi, potaknulo učenje kroz izravan susret s prirodom te kroz slobodnu igru koja omogućuje uspješan razvoj senzomotoričkih vještina (Clipa i Cîmpan, 2020). Namijenjena je za svu djecu bez obzira na njihovu narav, navike ili predznanja koja imaju, određene poteškoće koje dijete može imati ili stupanj razvijenost motorike (Križaj Grušovnik, 2022). Šumska pedagogija omogućuje iskustvo učenja u prirodi te nastoji usaditi razumijevanje ekološkog i društvenog konteksta, a obuhvaća svu bioraznolikost prirode i odrastanja u njezinom okruženju (Clipa i Cîmpan, 2020). Prema tvorcima šumske pedagogije u šumskim bi vrtićima vrijeme provedeno vani trebalo biti znatno veće od vremena provedenog unutra i to u omjeru osamdeset posto naspram dvadeset posto (Romaniak, 2019, prema Ordon, 2019).

Priroda je oduvijek bila i bit će važna za čovjeka te je dio svakodnevnog čovjekova okruženja u manjoj ili većoj mjeri. Clipa i Cîmpan (2020) definiraju pojam prirode kao prostor s posebno skladnim reljefom, doline, nizine, planine, livade, šume, jezera, mjesta gdje se mogu pronaći razne biljke i životinje, šumski plodovi, gljive, okruženje gdje čovjek može potražiti stanku od svih svojih obaveza te uživati u vremenu i prostoru. Također, autorice u svome radu ističu kako je polazište šumske pedagogije utemeljeno na stavovima prema kojima okolina u kojoj dijete raste i koju doživljava ostavlja trag na njegova znanja i stavove, oblikuje njegovu osobnost, vrijednosti i identitet. Možemo zamijetiti pozitivan utjecaj šumske pedagogije na cjelokupno zdravlje djece te poticanje zdravih životnih navika od najranije dobi (Križaj Grušovnik, 2022). Šumska pedagogija ima mnoge pozitivne aspekte i primjenu u šumskim vrtićima, a u nastavku ovoga rada istaknut će se neke od njih.

3. ŠUMSKI VRTIĆI

Šumski vrtići ustanove su ranoga odgoja i obrazovanja čija je glavna karakteristika boravak na otvorenom bez obzira na vremenske prilike, djeca istražuju, uče i igraju se u prirodnom okruženju, često bez unaprijed određenog kurikuluma, a vođeni upravo interesima djeteta (Hansen, 2021). U šumskim vrtićima boravi se na otvorenom tijekom svih godišnjih doba, a djeca uče o izmjenama godišnjih doba i promjenama koje one donose (Clipa i Cîmpan, 2020). Svakodnevni šumski vrtićki život odvija se na otvorenom bez obzira na vremenske uvjete (Mijić, 2021). Boravak u prirodi tijekom svih vremenskih uvjeta potiče dječju želju za igrom na otvorenom te nadvladava njihovu percepciju vremenskih uvjeta kao prepreke za boravak na otvorenome (Ridgers i sur., 2012). U šumskim vrtićima ne postoje komercijalni didaktički materijali, a djeci je omogućen pristup i rukovanje raznim alatima. Sve igračke izrađene su od materijala koji se mogu pronaći u šumi, kao što su drvo, glina, kamen i slično (Clipa i Cîmpan, 2020). Djeca samostalno grade skloništa, od kamenja i snijega izrađuju igračke, a odgojitelji slijede inicijativu djece i daju im autonomiju u izboru aktivnosti i mjesta za igru (Alme i Reime, 2021). Djeca koriste lišće i grančice te ih prilagođavaju za vlastite potrebe kako bi od njih napravili ono što su zamislili, znaju koji su im materijali potrebni i gdje ih mogu pronaći (Mackinder, 2024).

Interes za ovakvim tipom zbrinjavanja djece postaje sve veći jer se sve više naglašavaju dobrobiti ovakvoga tipa odgoja i obrazovanja. Primjećuje se kako su djeca koja provode više vremena na otvorenom zdravija, također razvijaju svoju otpornost i postaju snažnija, pokazuju više znatiželje i kreativnosti (Hansen, 2021). Provođenjem vremena u prirodi djeca jačaju svoj imunološki sustav jer dolaze u kontakt s blatom, prljavštinom, češće se smoče, rjeđe imaju alergije i zarazne bolesti karakteristične za djecu koja su dio kolektiva (Clipa i Cîmpan, 2020). Priroda pruža puno koristi u dječjem razvoju, omogućuje slobodnu igru na otvorenom, pozitivne osjećaje te razvoj samopouzdanja, a osim toga uči djecu prepoznavati i suočavati se s opasnostima (Schepers i Van Liempd, 2010). Istraživanje (Alme i Reime, 2021) pokazalo je kako priroda omogućuje razne situacije koje inspiriraju djecu te ih potiču na istraživanje. Djeca su po svojoj prirodi znatiželjna te stoga žele sve ono što ih okružuje dodirnuti, pomirisati, žele zadovoljiti svoja osjetila, a znanja stječu kroz vlastita iskustva koja uključuju kretanje, padove, usavršavanje ravnoteže te proučavanje i dijeljenje iskustava u razgovoru s drugima (Košir, 2023).

Prema definiciji Knighta (2009, prema Michek i sur., 2015) šumski vrtići imaju određene karakteristike, a ponajprije je to posebno okruženje koje je sigurno u onoj mjeri u kojoj može biti. Nadalje, u šumskim vrtićima zastupljeno je razmišljanje prema kojem ne postoje loši vremenski uvjeti, već postoji samo loša odjeća. Učenje se temelji na igri koju inicira i vodi samo dijete. Naglašava se važnost međusobnog povjerenje svih aktera uključenih u rad ovakvih ustanova, kao i onih koji su korisnici usluga. Također, ističe se važnost osoblja koje u takvim ustanovama mora biti educirano za rad u šumskom okruženju. Cilj šumskih vrtića je omogućiti djeci aktivan i odgovoran život, a švicarski pedagog i reformator obrazovanja Johann Heinrich Pestalozzi naglasio je važnost holističkog učenja. Takvo učenje je učenje svim osjetilima: glavom (umom), srcem (emocijama) te rukama (akcijama), a za šumske vrtiće upravo je to temelj obrazovanja (Clipa i Čimpan, 2020). Djeca su od najranijih dana u interakciji s okolinom, s prirodom, a prema teorijama ranog djetinjstva dijete se zajedno sa svojom okolinom smatra cjelinom (Cople i Bredekamp, 2009, prema Ahi i Kahrman-Pamuk, 2021). To je posebno važno jer šumski vrtići potiču dječji prirodni, samostalni razvoj te žele pomoći djetetu u razvijanju svijesti i povezanosti s prirodom (Clipa i Čimpan, 2020). Igra u šumskim vrtićima sastoji se od niza aktivnosti na otvorenom kao što su trčanje, skakanje, penjanje, savladavanje prepreka, igre na stablima, granama, na padinama i u lokvama (Ordon, 2019). U vanjskom okruženju potiče se znatiželja, a djeca se osjećaju sretno i uzbuđeno jer otkrivaju prirodne zakonitosti, uočavaju raznolikosti te doživljavaju živu i neživu prirodu (Košir, 2023). Prirodno okruženje daje priliku djeci za stvaranje vlastitog prostora i kreiranje njegova značenja, a otvoreno okruženje utječe na uključivanje sve djece u igru (Alme i Reime, 2021). Šuma u svojoj prostranosti daje djeci slobodu za kretanje i poduzimanje akcija, djeca se mogu penjati, skakati, trčati, biti slobodna u svojim kretanjima (Clipa i Čimpan, 2020).

3.1. Izazovi šumskih vrtića

Šumski se vrtići, kako im sam naziv govori, nalaze u šumi, a ono što može predstavljati izazov u osnivanju takvih vrtića je lokacija. Upravo je lokacija jako bitna značajka jer je potrebno osigurati kontakt s prirodom u pravom smislu te riječi. Danas se život pretežno odvija u gradskim, urbanim, sredinama gdje je sve manje zelenila, prirode i parkova, a sve više zgrada, građevina i infrastrukture. Potrebno je osigurati prirodno okruženje, najbolje šumu, te djeci osigurati sklonište koje će biti uklopljeno u šumski krajolik (Ordon, 2019). Upravo je iz tih razloga teško pronaći

lokaciju koja bi zadovoljila standarde šumskih vrtića, a opet se nalazila dovoljno blizu centra grada kako roditeljima udaljenost ne bi predstavljala problem. Osim problema lokacije, Clipa i Cîmpan (2020) ističu kako je važno imati na umu razliku između šumskih vrtića i vrtića u prirodi, koji se često shvaćaju kao jednaki, ali među njima postoji razlika. Naime, šumski vrtići pozivaju i dovode djecu u prirodu, šumu, a vrtići u prirodi dovode prirodu djeci kroz igrališta, povremene odlaske u prirodu, šumu, na ribnjake, farme, mjesta uzgoja raznih biljnih i životinjskih vrsta i slično. Autorice ukazuju kako je u praksi teško razlikovati ova dva oblika vrtića jer su vrlo slični, oba tipa uključuju ekološka pitanja u svoj rad te su im ciljevi gotovo jednaki.

Nadalje, predmet rasprave mnogih pedagoga kada govorimo o ovom tipu vrtića je pitanje sigurnosti. Posljednjih godina zamjećuje se kako se sve više pažnje pridaje sigurnosti, što je itekako potrebno, ali problem je što su u današnje vrijeme prostori za igru pretjerano sterilni i nadzirani te se na taj način sputava dječja igra, kreativnost i znatiželja. Dansko iskustvo pokazuje da su djeca prilagodljiva te kako se brzo nauče suočavati s rizikom (Jensen, 2010). Dobro je imati svijest o tome kako u prirodi postoje i opasnosti. Kada se dijete nalazi u nekoj opasnoj i nepredvidljivoj situaciji razvija strah, a strah razvija i kreira metode zaštite. Vrlo je važno naučiti kako se ispravno nositi sa strahom te imati na umu kako postoje strahovi koji nisu izvan naše moći kontrole. „Opasnost od pada sa stabla spriječit ćemo ako naučimo kako se penjati; nećemo se utopiti ako naučimo plivati.“ (Schepers i Van Liempd, 2010, str. 3) Kada govorimo o opasnostima, zapravo su često odrasli oni koji sputavaju djecu. Dolazi do pretjerane zaštite djece i njihovog udaljavanja od svih potencijalnih opasnosti, što nije dobro jer na taj način djeca ne stječu vještine suočavanja s opasnim situacijama. Stoga je potrebno ponajprije pomoći odraslima da savladaju i prebrode svoje strahove. To je od ključne važnosti kako bi se šuma smatrala sigurnim mjestom za dječju igru. U šumskim vrtićima, odnosno tijekom boravka djece na otvorenom gotovo je nemoguće izbjeći padove, ogrebotine ili ugrize kukaca, ali na takve probleme treba gledati kao na dio avanture, a djeca uče i iz nezgodnih i pomalo neugodnih iskustava (Ordon, 2019). Važno je znati kako je šuma najvažnije prirodno stanište za ljude te djeca žele biti blizu šume, upoznati ju i biti povezana s njom (Clipa i Cîmpan, 2020). Kada to imamo na umu, svi prethodno navedeni izazovi su rješivi, a osobito kada znamo koliko pozitivnog utjecaja na djecu ima odrastanje u šumskim vrtićima, o čemu će se više pisati na sljedećim stranicama ovoga rada.

3.2. Utjecaj šumskih vrtića na razvoj djeteta

Šumski vrtići imaju velik utjecaj na razvoj djeteta i njegovo odrastanje, a ono što se prvo može primijetiti je da omogućuju djeci slobodnu igru i puno kretanja. Djeca imaju veliku želju za kretanjem, a samo kretanje motivirano je željom za igranjem, na taj način oni istražuju svijet u kojem žive, a priroda nudi mnoge mogućnosti za istraživanje i igru (Mijić, 2021). Hodanje kroz šumu, održavanje ravnoteže na neravnom terenu ili deblima drveća, penjanje i slične aktivnosti potiču kreativnost i komunikaciju (Clipa i Cîmpan, 2020). Mozak je aktivniji kada smo mi sami aktivni tako da kretanje pozitivno utječe na rad mozga. Kada se određena aktivnost ili igra provode na otvorenom, u prirodi, povezuju se tjelesna aktivnost i učenje (Križaj Grušovnik, 2022). Kretanje omogućuje dječji razvoj samostalnosti, samouvjerenosti i predispozicija je pravilnog tjelesnog, ali i metalnog razvoja (Clipa i Cîmpan, 2020). „Već hodanje po šumi djetetu nije lako, šuma obiluje korijenjem, kamenjem, uzvisinama i panjevima. Dječja stopala moraju se stalno prilagođavati terenu, korijenju i granama.“ (Györek, 2012, prema Križaj Grušovnik, 2022) Pozitivan utjecaj boravka u prirodi je i poticanje adekvatnog tjelesnog razvoja djece kroz trčanje, skakanje te hodanje po raznim površinama (Martinović, 2015).

Važnost slobodne igre za djecu je neizmjerena te pozitivno utječe na razvoj otpornosti, prevladavanje stresnih ili traumatičnih situacija, djeca na taj način stječu sposobnost upravljanja vlastitim emocijama te suočavanja sa stresom (Alexander i Dissing Sandahl, 2017). Osim toga, šuma je zanimljiva, nepredvidljiva i puna iznenađenja, a sve to je privlačno djeci jer se javlja neizvjesnost i iščekivanje što će se dogoditi sljedeće, kakva će promjena doći te hoće li se pojaviti neki novi izazov (Križaj Grušovnik, 2022). Šuma i priroda omogućuju stvaranje poticajnog odnosa temeljenog na osobnom iskustvu, izlaganjem riziku koji priroda nosi razvija se otpornost, kreativnost i zdravlje pojedinca, a učenje je holističko jer se razvija niz kompetencija: fizičke, kognitivne, socijalne te emocionalne (Mackinder, 2024). Autori Schepers i Van Liempd (2010) naglašavaju kako većina djece, osobito mlađe dobi, jako voli igru na otvorenom jer ona pruža toliko toga, mogu se koristiti prirodni materijali, djeca su prepuštena mašti, mogu se slobodno kretati, vikati, imaju slobodu i prostor za otkrivanje. Također, ističi kako djeca kroz igru na otvorenome rastu i razvijaju se u skladu s individualnim tjelesnim potrebama. Trčanjem, igranjem s loptom, na ljuljačkama i toboganima, u aktivnostima u kojima se koriste tjelesnom snagom, djeca se rješavaju viška energije, upoznaju svoje mogućnosti, tijelo i kapacitete, odmaraju se te

prilagođavaju igru svojim potrebama. Poticanjem dječjeg boravka u prirodi i šumskom okolišu zapravo potičemo zdravlje djece, na taj način smanjujemo stres, a povećavamo pažnju i koncentraciju (Križaj Grušovnik, 2022). Boravkom u prirodi češće se kod djece javljaju pozitivne emocije, a rjeđe stres, ljutnja, frustracija. Također, primijećena je manja pojava mentalnih poteškoća poput poremećaja u pažnji, agresivnih ponašanja te problema s koncentracijom (Clipa i Cîmpan, 2020). „Boravkom i aktivnostima u prirodi djeca su opuštenija, slobodnija, jačaju svoj imunološki sustav, razvijaju empatiju, suradnju, samopouzdanje, maštu i kreativnost.“ (Hansen, 2021, str. 1)

Djetinjstvo je faza razvoja za koju je karakteristično učenje svim osjetilima, djeca najbolje stječu nova znanja na temelju vlastitih perceptivnih iskustava, a šuma svojom prostranošću, harmoničnošću i raznolikošću omogućuje optimalne uvjete za senzomotorički razvoj djeteta i stimulaciju prirodnog procesa učenja (Clipa i Cîmpan, 2020). Boravkom u prirodi i doživljavanjem okoline u kojoj se nalaze, djeca uče kroz iskustva koja proživljavaju, u njima se odvijaju razni spoznajni procesi te uče svim svojim osjetilima (Martinović, 2015). U šumskim vrtićima djeca su glavni subjekti u okolini te je iznimno važno da se osjećaju sigurno kako bi mogli biti u potpunosti aktivni i istraživati te učiti u skladu s vlastitim interesima i brzinom usvajanja, a na taj se način poštuju individualne razlike između djece (WenMin i Baki, 2022). Djeci vole boraviti u prirodi jer im ona omogućuje mnoge doživljaje, vole dodirivati ono što vide, osjetiti, čuti, pomirisati i na taj način otkrivati svijet oko sebe. (Clipa i Cîmpan, 2020). Za djecu je jako važno što više ih prepustiti spontanim aktivnostima i dati im slobodu izbora (Cerino, 2023). Osim toga, važno je imati na umu kako djeca uče na različite načine te kako je svako dijete jedinstveno, s drugačijim, vlastitim, iskustvima. U šumskim vrtićima promiče se kognitivni razvoj djece i želi im se omogućiti istraživanje okoline, socijalna interakcija s drugima, ali i osobni prostor (WenMin i Baki, 2022). Kako bi djeca adekvatno otkrivala prostor u kojem se nalaze, odnosno šumu i prirodu, moraju razvijati vlastitu prilagodljivost, fleksibilnost, kreativnost i empatiju (Clipa i Cîmpan, 2020).

Provođenjem vremena u prirodi djeca razvijaju svoje komunikacijske vještine jer su česti dijalozi tijekom boravka na otvorenom, dijeljenje iskustava i razgovor. Razgovarajući o svojim otkrićima i doživljajima u šumi djeca uvježbavaju svoje izražavanje, uče opisivati situacije i vlastite doživljaje, uče slušati jedni druge i čekati svoj red kako bi vlastite doživljaje podijelili s drugima

(Clipa i Cîmpan, 2020). Prirodno okruženje doprinosi socioemocionalnom razvoju jer se potiče međusobno druženje djece, njihova suradnja i dogovaranje, a na taj način djeca uče kako uvažiti tuđa mišljenja, razvijaju samokontrolu te odgovornost za svoje postupke (Martinović, 2015). Igra na otvorenom omogućuje lakše uključivanje djece u igru, ali i lakše izlaženje iz nje te izmjenjivanje konteksta same igre prema dječjim potrebama i osjećajima, a djeca se često vode trenutkom i vlastitim impulsima (Mårtensson, 2010). Boravak i igranje na otvorenom zahtjeva aktivno sudjelovanje djece u igri, korištenje vlastitih ideja i mašte, potiče ih se na istraživanje te se na taj način poboljšavaju odnosi i socijalna iskustva između djece i odraslih (Jensen, 2010). Osim toga, odgoj i obrazovanje na otvorenom te u mješovitim dobnim skupinama, s manje djece u pojedinoj odgojnoj skupini, utječe na brže i uspješnije razvijanje komunikacijskih kompetencija, empatije, suradnje, lakše se sklapaju prijateljstava te su djeca samostalnija i ustrajnija u rješavanju problema (Ordon, 2019).

Nadalje, dobro je osvijestiti kako djeca uče i iz frustrirajućih situacija, bilo vlastitom inicijativom ili kroz suradnju s drugima, a na taj način razvijaju i samopouzdanje (Clipa i Cîmpan, 2020). Redovitim boravkom u prirodi djeca dobivaju mogućnost preuzimanja rizika te stjecanja otpornosti, neovisnosti i samopouzdanja i na taj način postaju kreativni učenici (Finlay i Lenton, 2020). U šumskim vrtićima djeca upoznaju ekološke odnose i uče o biljkama i životinjama, potiče se slobodno kretanje, a cilj je razvoj u svim područjima, s osobitim naglaskom na finu i grubu motoriku (Mijić, 2021). Kontakt s prirodom tijekom različitih godišnjih doba i vremenskih prilika omogućuje stjecanje novih znanja o prirodi, o međusobnom utjecaju raznih pojava te se djeca uče prilagođavati raznim životnim uvjetima koji su pod utjecajem prirode (Cerino, 2023). Mnogo je situacija kada djeca uče predmatematičke vještine i razvijaju razumijevanje za pojam veličine, uspoređivanjem veličina kamenčića, listova, štapova i raznih oblika koje nalaze te uče razumijevati različite pojmove i veličine (Clipa i Cîmpan, 2020). Djeca tijekom igre i aktivnosti uče surađivati i komunicirati jedni s drugima, skupljanje biljaka i kamenja zahtijeva koncentraciju, kako bi se mogli penjati trebaju biti spretni, a kreativnost pokazuju tijekom igre, kao i za vrijeme igranja uloga tijekom aktivnosti (Sahrakhiz i sur., 2018). Možemo primijetiti kako djeca u šumskim vrtićima razvijaju emocionalnu inteligenciju kroz kontakt s prirodom te ljubav prema okolišu, biljkama i životinjama, kao i brigu, suosjećanje i osjetljivost za sve životne vrste i samu prirodu (Clipa i Cîmpan, 2020). To je način kako približiti djecu prirodi, obogatiti njihova iskustva vezana

uz prirodu, omogućiti im istraživanje prirode i potaknuti ih na želju za učenjem o pojavama u prirodi (WenMin i Baki, 2022).

Od iznimne je važnosti djecu uvažavati i shvaćati kao jedinstvene individue, potrebno je prepoznati njihove potencijale i omogućiti im okruženje u kojem mogu rasti, razvijati se i graditi samopoštovanje (Cerino, 2023). Igra u prirodi nudi niz mogućnosti kroz mnoštvo neoblikovanih materijala. Djeca uživaju u igri s takvim materijalima, surađuju s vršnjacima te lako prenose i primjenjuju materijale na raznim mjestima pogodnim za igru (Mårtensson, 2010). Odnos s prirodom omogućuje mnoštvo aktivnosti koje su na dobrobit djeteta, djeca uče kako kopati i sijati, bave se vrtlarstvom i uzgojem životinja, a razvija se obrazovno i poticajno okruženje temeljeno na djetetovom slobodnom razvoju (Clipa i Cîmpan, 2020). Kroz igru na otvorenom u ranoj dobi potiče se aktivan način života te sklonost prema prirodi i u odrasloj dobi, a samim time pozitivno se utječe na zdravlje te kvalitetu života (Mårtensson, 2010). Igram i provođenjem vremena na otvorenom smanjuje se pretilost, ali i poremećaj pažnje i hiperaktivnost (ADHDA) (Munoz, 2009, prema Dean, 2019). Izloženost vanjskom okruženju doprinosi zdravlju na način da se smanjuje krvni tlak i srčani ritam, poboljšava se imunološki sustav, a uočen je pozitivan utjecaj na mentalno zdravlje jer se smanjuje stres i anksioznost (Finlay i Lenton, 2020). Kod djece koja pohađaju šumske vrtiće zamjećuje se pozitivan utjecaj na psihološki razvoj, vještine logičkog predviđanja posljedica vlastitih postupaka, promišljanje o uzročno-posljedičnim vezama raznih pojava s kojima se susreću te procjenjivanje rizika u okolini u kojoj se nalaze (Ordon, 2019).

3.3. Šumski vrtići u Danskoj

Sam početak razvoja šumskih vrtića bio je davnih 1950-ih godina u Danskoj kada je Ella Flatau počela voditi vlastitu djecu, a kasnije su im se pridružila djeca susjeda i poznanika, u šetnje šumom, u prirodu, ona je tu svoju praksu nazvala „Hodajući vrtić“ (Mijić, 2021). Od te početne inicijative razvila se ideja o šumskim vrtićima te odgoju i obrazovanu djece kroz takav pristup. Prvi put se pojam šumski vrtić koristio u Danskoj 1954. godine (Ordon, 2019). Danski odgoj temelji se na konceptu „zone proksimalnoga razvoja“, koji je uveo Lav Semjonovič Vigotski, ruski razvojni psiholog (Alexander i Dissing Sandahl, 2017). Kako bi se dijete razvijalo i učilo u zonama koje njemu odgovaraju, uz odgovarajuću pomoć, potrebna mu je određena količina osobnoga prostora. To bi značilo da roditelji nude pomoć samo ukoliko je ona uistinu potrebna jer vjeruju kako su

djeca dovoljno sposobna učiniti sama što je potrebno te na taj način djeca grade vjeru u same sebe kao i samopoštovanje. „Dijete pod prevelikim pritiskom može prestati uživati u onome što radi, što za posljedicu može imati nesigurnost i strah. Umjesto toga, danski roditelji izlaze ususret svojoj djeci, dočekujući ih ondje gdje se osjećaju sigurna isprobati nove vještine, a tada ih pozivaju da učine korak dalje ili iskušaju nešto novo dok im je to još uzbudljivo i zanimljivo.“ (Alexander i Dissing Sandahl, 2017, str. 17)

Pojavu šumskih vrtića u Danskoj možemo pripisati činjenici da 60-ih godina u Kopenhagenu nije bilo prikladnih mjesta gdje bi se mogle izgraditi jaslice i vrtići pa su se oni smještali izvan centra grada, u šume ili sela, a djecu su do njih prevozili autobusima (Jensen, 2010). Također, u to su vrijeme žene postale radna snaga zbog liberalnog pokreta žena, ali i zbog sve većeg nedostatka radne snage (Williams-Siegfried, 2012, prema Dean, 2019). Stoga se javio problem nedostatka ustanova koje bi skrbile za djecu dok su majke na poslu. Danski pedagozi tada su se dosjetili kako bi mogli koristiti lako dostupne šume kao mjesta za skrb, obrazovanje i odgoj djece. Diljem zemlje djeca između treće i šeste godine života postala su prve skupine djece koja su pohađala šumske vrtiće (Dean, 2019). Tada su se takvi vrtići gradili u šumama zbog nedostatka prostora, ali 80-ih godina pedagozi su uvidjeli važnost povezanosti djece i prirode, odnosno šume. Tada se grade mnogi *skovbørnehave*, pojam koji u sebi sadrži dvije riječi: drvo i jaslice, a danas se tim pojmom nazivaju šumski vrtići u Danskoj. Jensen (2010) navodi kako u takvim ustanovama djeca cijele dane provode na otvorenom, a polazište takvog pristupa je dječje razumijevanje prirode od rane dobi kako bi se razvile generacije koje će živjeti u skladu s prirodom te će rješavati ekološka pitanja. Nadalje, naglašava kako je smisao upravo cjelodnevni boravak u prirodi, dok se koliba, stambeni prostor, koristi samo kao sklonište.

U skandinavsku kulturu utkana je povezanost između prirode i ljudi, a često se može čuti kako ne postoji loše vrijeme nego samo loša odjeća (Ordon, 2019). Vrijeme provedenom na otvorenom tijekom odmora, bavljenja sportom i tijekom kontemplacije postalo je i još uvijek je jedna od temeljnih vrijednosti danske kulture (Dean, 2019). U danskom jeziku postoji riječ „*friluftsliv*“ čiji prijevod glasi „*život na svježem zraku*“, a zapravo označava pedagoško i političko značenje koje je rezultat dugogodišnjeg korištenja prirode za zdravlje, slobodno vrijeme i obrazovanje (Cerino, 2023). U Danskoj se oduvijek poticao boravak djece u prirodi i na otvorenom, dokaz tome su takozvani *skrammellegeplads*, edukativna igrališta. Prvo takvo igralište otvoreno je u Emdrupu

(četvrt u Kopenhagenu) 1943. godine te postoji i danas. Takva su igrališta bila opremljena raznim materijalima s kojima su se djeca mogla služiti, a nastala su inspiracijom seoskoga načina života. Gradskoj se djeci želio omogućiti uvid u život u ruralnim krajevima te razne mogućnosti za individualni razvoj. Jensen (2010) navodi kako su na tim mjestima živjele i razne životinje, a djeca su se mogla koristiti čekićima, priborom za rezbarenje, pilama, tačkama, ciglama, drvenim daskama, starim automobilima i sličnim materijalima koji su se nalazili na takvim mjestima. Osim toga, naglašava kako su ta mjesta zamišljena za iskazivanje kreativnosti, razigranosti i slobode dječjeg duha. Po uzoru na ovo igralište slična su se osmislila diljem Danske.

Danski pedagozi u centar svoga zanimanja stavljaju četiri elementa – zemlju, vatru, vodu i zrak. „Djeci treba omogućiti kopanje po zemlji, igru vodom, kopanje kanala, pravljenje brana, ali i paljenje vatre.“ (Jensen, 2010, str. 17) Danski sustav vrijednosti i običaji ukorijenjeni su u korištenju prirode i boravku na otvorenom, a naglašavaju i vezu između djece, obitelji i društva (Cerino, 2023). Ključ danskog odgoja nalazi se u povjerenju koje odrasli imaju u djecu, a odražava se u pružanju prilika djeci pomoću kojih oni razvijaju svoje samopoštovanje i neovisnost od najranije dobi (Knight, 2009, prema Cerino, 2023). Autorica Dissing Sandahl (2019) u svojoj knjizi *Igra na danski način* opisuje kako u danskim šumskim vrtićima djeca borave na otvorenom i na kiši i na temperaturama koje su u minusu, penju se po stablima, skaču po blatnjavim lokvama, kotrljaju se po strmim i mokrim padinama te koriste štapove s pravim oštricama. Ističe kako u Danskoj postoji više od pet stotina šumskih dječjih vrtića, a u njima se djecu uči kako su sposobna samostalno učiniti mnogo toga, objašnjava im se što može biti opasno te zašto trebaju biti oprezni. Osim što šumski dječji vrtići promiču zdrav razum i poznavanje prirode, autorica naglašava kako oni pozitivno utječu na razvoj djeteta kao ljudskog bića. Danski pedagoški pristup u svojim temeljima ima dječje istraživanje prirode te praćenje napretka djece kroz izazove koje savladavaju. Dansko društvo svjesno je koliko je okruženje i priroda važno, kako ljudi ovise o prirodi i koliko ona ima utjecaj na svakodnevni život, a uvelike doprinosi zdravlju i obrazovanju (Cerino, 2023).

3.4. Šumski vrtići u Njemačkoj

Prvi šumski vrtić u Njemačkoj osnovan je 1968. godine u Wiesbadenu, a osnovala ga je Ursula Suben (Amus, 2013). U tom razdoblju ideja o šumskim vrtićima nije bila shvaćena te je Ursula Suben započela s privatnom inicijativom (Ordon, 2019). U ranim godinama razvoja šumskih vrtića vrlo je značajan bio rad njemačkog pedagoga Friedricha Fröbela koji je zagovarao tezu kako se

rane godine života trebaju, što je to više moguće, provesti u prirodnom okruženju (Dean, 2019). Friedrich Fröbel objavio je knjigu pod nazivom *Obrazovanje čovjeka* u kojoj je istaknuo kako su Bog, priroda i ljudska bića cjelina te kako obrazovanje mora slijediti zakone prirode u svrhu postizanja jedinstva života. Fröbel je pridavao veliku važnost prirodi, a za koju je smatrao kako uvelike može doprinijeti obrazovanju te je bio uvjeren kako bi vrtići trebali omogućiti djeci prilike za kontakt s prirodom te potaknuti razvijanje ljubavi prema prirodi (WenMin i Baki, 2022).

Postepeno se u njemačkom društvu širio interes za šumskim vrtićima, a veće promjene i razvoj mogu se primijetiti 90-ih godina kada su Petra Jäger i Kerstin Jebsen zagovarali ideju šumskih vrtića te su započeli svoj projekt „vrtići bez zidova i vrata“ (Janik, 2015, prema Ordon, 2019). Tako je 1993. godine osnova prvi šumski vrtić koji je odobrila državna vlast, a osnovan je u Flensburgu (Amus, 2013). Ubrzo nakon njihove inicijative, osnovalo se Udruženje šumskih vrtića na nacionalnoj razini (Ordon, 2019). Danas u Njemačkoj postoji više od tisuću petsto šumskih vrtića (WenMin i Baki, 2022). U Njemačkoj je određeno zakonom da u razumnoj blizini područja na kojem se boravi u šumi mora postojati smještaj koji se može grijati ukoliko se jave iznimno loši vremenski uvjeti (Mijić, 2021). Ipak, taj smještaj ne koristi se za igru niti boravak već uglavnom za skladištenje materijala i potrebnih stvari (Weisshaar, 2006). Danas postoje mnoge inicijative za promicanje šumskih vrtića, a jedna od njih je *Korijenje i krila* (originalno: *Wurzeln und Flügel*), čiji je cilj omogućiti djeci kretanje i razvijanje svijesti o vlastitom tijelu, zatim omogućiti djeci doživljaj okoline svim osjetilima, upoznati ih sa životom prirode i slično (Ordon, 2019). Svakodnevni boravak u prirodi pomaže djeci da se identificiraju s prirodom, pomaže razvoju imunološkog sustava, kao i fizičkog te mentalnog zdravlja, djeca razvijaju samopouzdanje, a potiče ih se na život bez stresa i pretjeranog korištenja medija i tehnologije (Weisshaar, 2006). Osim toga, naglasak je na holističkom, cjelovitom pristupu, kojim se želi kod djece razviti socijalne i komunikacijske vještine te samopouzdanje (Ordon, 2019).

3.5. Šumski vrtići u Republici Češkoj

Šumski vrtići u Republici Češkoj predstavljaju alternativu tradicionalnim vrtićima. U šumskim vrtićima tijekom cijele godine program se odvija na otvorenom, a djeca povremeno posjećuju kulturne događaje i javne ustanove kao što su knjižnice i muzeji. Prvi šumski vrtići u Republici Češkoj osnovani su 2008. godine, a 2011. godine osniva se Udruga šumskih vrtića kako bi se

promovirali kao državno priznati alternativni oblik ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (Lundell, 2023). Veći interes za šumske vrtiće zamjećuje se oko 2010. godine, od tada sve veći broj djece pohađa institucije koje svoje temelje imaju u odgoju u prirodi (Michek i sur., 2015). Od 2016. godine broj šumskih vrtića značajno je porastao, a 2021. godine zabilježeno je postojanje oko dvjesto šumskih vrtića u Republici Češkoj (Lundell, 2023). Češki šumski vrtići svoj rad zasnivaju na sedam načela: pustolovina, fantazija i mašta, životinje, mape i putokazi, posebna mjesta, mali svjetovi te lov i skupljanje (Forest kindergartens as a growing trend, n.d.). U Češkoj Republici postoje šumski vrtići i šumski klubovi. Lundell (2023) opisuje razlike između ova dva koncepta, šumski vrtići su službeno registrirani kao obrazovne ustanove te su priznate institucije koje moraju zadovoljiti određene standarde i administrativne procedure, kao i higijenske uvjete. Osim toga, šumski vrtići dobivaju financijsku pomoć države. Za razliku od šumskih vrtića, šumski klubovi nisu registrirane obrazovne ustanove nego su civilne organizacije te kao takve ne moraju zadovoljiti posebne državne kriterije, ali ni ne dobivaju državnu financijsku pomoć. Također, navodi se kako je cijena šumskih vrtića u Republici Češkoj nešto viša od cijene drugih javnih vrtića u zemlji, ali ipak neznatno u odnosu na druge oblike alternativnih odnosno privatnih vrtića.

Kurikulum Republike Češke koristi riječ priroda oko dvadeset puta u svojim četrdeset i šest stranica, a nekoliko ciljeva ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja odnosi se na prirodu, kao što je posjećivanje prirode, učenje o prirodi, uživanje u prirodi, očuvanje prirode i slično (Jančaříková, 2021). U Republici Češkoj intenzivno se radi na promicanju odgoja i obrazovanja u skladu sa šumskom pedagogijom te su provedena mnogobrojna istraživanja povezana s tom problematikom. U nastavku će se iznijeti zaključci dvaju istraživanja provedenih u Republici Češkoj vezana uz ovu tematiku. Tijekom 2021. godine autorica Jančaříková provela je istraživanje kojim je željela dobiti uvid u to kako djeca u Republici Češkoj razumiju i definiraju prirodu. Djeca, kao i odrasli, imaju različita shvaćanja prirode. Neka djeca su opisivala prirodu koristeći primjere, neka prirodu doživljavaju kao okoliš kojim su okruženi, a neki potpuno suprotno prirodu smatraju udaljenim mjestom koje nije u njihovoj blizini ili koje posjećuju rijetko, poput planina. Pokazalo se kako postoji određeni broj djece koji smatra kako je priroda suprotno od kulture, a ta je ideja česta kod odraslih osoba u Republici Češkoj te dolazi iz tradicionalnih udžbenika. Autorica navodi kako je vrlo važno propitati odnos između kulture i prirode jer to nisu dvije suprotnosti nego bi kultura trebala biti nastavak prirode. Osim toga, rezultati istraživanja pokazali su kako djeca imaju

pozitivne stavove o prirodi te kako ju shvaćaju kao dobrobiti koju treba čuvati. Neka su djeca pokazala velika znanja u opisivanju prirodnih raznolikosti, a uključili su i biljne i životinjske vrste. Više je djece spominjalo biljke, a to se pripisuje tome što djeca imaju više osobnih iskustva s biljkama. Iznenadjujući je podatak kako je nekolicina djece spomenula gljive jer one nisu obuhvaćene češkim predškolskim obrazovnim programom. Zanimljiv je i podatak kako su djeca tijekom ovog istraživanja češće koristila glagole kojima su opisivali prirodne događaje nego glagole koji opisuju njihove aktivnosti u prirodi. To je posebno naglašeno jer je za ranu i predškolsku dob karakterističan egocentričan način razmišljanja i shvaćanje situacija iz osobne perspektive i vlastite pozicije te je stoga takav način opisivanja prirode neočekivan rezultat. Ovo je istraživanje pokazalo kako djeca rane i predškolske dobi u Češkoj Republici imaju rano razumijevanje koncepta prirode, vrlo su sposobna u izražavanju vlastitih ideja o prirodi te pokazuju velik interes za prirodu kao i emocionalnu povezanost te radost što mogu uživati u prirodi. Glavni zaključak ovoga istraživanja je taj da odgojitelji trebaju razumjeti dječje shvaćanje prirode kako bi ih mogli poučavati i ohrabrivati kako se pravilno odnositi prema prirodi i očuvati ju (Jančaříková, 2021).

Michek i sur. (2015) prikazali su rezultate istraživanja provedenog 2015. godine koje je ispitivalo prednosti i nedostatke šumskih vrtića te je pokazalo određene društvene prednosti kao što je povećanje kapaciteta predškolskog obrazovanja otvaranjem šumskih vrtića. Osim toga, u predškolskom odgoju i obrazovanju većina stručnjaka i odgojitelja su žene. Šumski vrtići u Republici Češkoj imaju pravilo da par stručnih radnika u skupini čine muškarac i žena. U tom su istraživanju roditelji naveli koje su za njih prednosti šumskih vrtića, a to su boravak u prirodi, inspiracija koju djeca dobivaju kroz alternativne metode obrazovanja, drugačija vrsta prehrane. U češkim šumskim vrtićima ručak se obično dovozi iz restorana koji imaju zdravu prehranu, vegetarijansku hranu ili hranu s poljoprivrednih tržnica, posebno se vodi briga da hrana bude organska ili od lokalnih dobavljača. Djeca su uključena u pripremanje obroka, čišćenje i pranje posuđa. Kada govorimo o edukacijskim prednostima šumskih vrtića u istraživanju je primijećen pozitivan pristup prirodi, razvoj socijalnog ponašanja, kao i emocionalni razvoj te pozitivan utjecaj na razvoj grube i fine motorike. Nadalje, istraživanje je pokazalo kako boravak u prirodi kroz aktivnosti u šumskim vrtićima u Republici Češkoj doprinosi fizičkom zdravlju, osnažuje se imunološki sustav djece kroz boravak na otvorenom u svim vremenskim uvjetima, kada je toplo i

hladno, kada pada kiša i snijeg. Također, navodi se pozitivan utjecaj na mentalno zdravlje. Kod djece se razvija zdrav način života kroz izgradnju odnosa s prirodom, stalnog boravka na otvorenom i korištenja resursa iz prirode. Istraživanje je pokazalo određenu zabrinutost ispitanika o zagađenosti okoliša u novije vrijeme. Sve je više zagađenja, prašine, buke i slično, a što može negativno utjecati na zdravlje djece. Ovo se posebno odnosi na šumske vrtiče koji su smješteni u samim gradovima ili u blizini većih gradova. Rezultati istraživanja pokazali su kako su u šumskim vrtićima češće pojave malih ozljeda, ogrebotina i lakših padova. Istraživanje je pokazao više prednosti od nedostataka šumskih vrtića u Republici Češkoj, ali konačan zaključak donosi svaki pojedinac za sebe te za svoju situaciju prosuđuje kolika je korisnost ovakvog načina skrbi i obrazovanja djece za njihov budući rast i razvoj (Michek i sur., 2015).

3.6. Šumski vrtići u Republici Hrvatskoj

Šumski vrtići u Republici Hrvatskoj tek su na početku svoga puta, sve se više može primijetiti zainteresiranost za takav oblik odgoja i obrazovanja, ali ovakav oblik brige za djecu je u začetku. Kada govorimo o Republici Hrvatskoj važno je imati na umu kako takav oblik odgoja i obrazovanja nije institucionalno, zakonski oblikovan, ali postoje mnogi pokreti, ideje te načini alternativnih rješenja za svakodnevnu brigu o djeci po principima šumske pedagogije. Na mrežnim stranicama Šumski vrtić u Hrvatskoj (n.d.) možemo pronaći detalje o novonastaloj ideji programa *Akademija prirodnog odrastanja* kojoj je cilj pomoći i osnažiti odgojitelje i roditelje u stvaranju prirodnog okruženja za učenje i odgoj, a kojim se potiče znatiželja, kreativnost i ljubav prema prirodi. Možemo reći kako je to inovativan pristup u odgoju za sve one koji žele promjene i odmak od tradicionalnog načina odgoja i obrazovanja, a pristup je zasnovan na šumskoj pedagogiji i učenju iskustvom te ima za cilj prepoznavanje stvarnih potreba djece i pripremu za sve izazove koje ih čekaju u njihovoj budućnosti.

Prvi oblik skrbi za djecu kroz principe šumskih vrtića i šumske pedagogije u Republici Hrvatskoj pojavio se 2019. godine u Puli. Radom i zalaganjem obiteljskog obrta za čuvanje djece Šumska djeca te udrugom Heartface nastala su „*Šumska djeca*“. Na njihovoj mrežnoj stranici Šumska djeca (n.d.) nalaze se pojedinosti o programu koji je namijenjen djeci od treće do šeste godine života te postoji mogućnost cjelodnevnog, poludnevnog te vikend boravka u prirodi. Cilj ovog pothvata je omogućiti djeci shvaćanje svijeta i sebe samih kroz prirodu. Veliki naglasak stavlja se na

uključenost obitelji u aktivnosti jer se na taj način želi potaknuti i osnažiti zajedništvo obitelji. Nadalje, naglasak se stavlja na boravak u prirodi tijekom svih godišnjih doba, slobodnu igru u prirodi, poticanje suradnje, pomaganja te usađivanje pozitivnih vrijednosti. Također na mrežnim stranicama možemo pronaći viziju ovoga pothvata kojom se želi ponuditi povratak djece prirodi, dopuštanje djeci da budu djeca, davanje slobode, autentičnost te na taj način stvaranje preduvjeta za uspješan život.

Osim toga, imamo pozitivan primjer iz Našica gdje je otvoren pedagoški šumski centar *Šumski radoznalci* kojemu je cilj omogućiti djeci učenje u učionici bez zidova, odnosno prirodi. Na mrežnim stranicama *Šumski radoznalci* (n.d.) mogu se pronaći dodatne informacije o aktivnostima u Centru koje su pomno osmišljene, a učenje i igra odvija se kroz timske zadatke, kreativne radionice, brigu o vrtu, istraživačke projekte, izlete i slično. Inicijativu je započela Nina Erdeš Babić, mlada znanstvenica i pedagoginja, koja je odrastala u prirodi, a kroz svoj se rad uvjerila koliko je važno djeci omogućiti provođenje vremena u prirodi, kretanju, istraživanju. Posebni se naglasak stavlja na radoznalost, kao jedan važan preduvjet za kvalitetno učenje djeteta, a djeca kroz igru i iskustvo u prirodi, razvijaju svijest o sebi i svijetu u kojem žive. Postoje tri programa koja se odvijaju u Centru, a to su *Šumski vrtlarko*, *Šumski školarko* i *Šumski radoznalko* te je svaki namijenjen određenoj dobnoj skupini. Za djecu predškolske dobi predviđen je program *Šumski vrtlarko* koji se održava jednom tjedno u trajanju od šezdeset minuta, a programu može prisustvovati deset djece.

Osim ovakvih inicijativa, u pojedinim dječjim vrtićima postoje određeni projekti, programi i aktivnosti kojima se prakticira odlazak u prirodu. Primjer jednog takvog projekta pokrenut je 2013. godine u Dječjem vrtiću Rijeka gdje su djeca odlazila u šetnju šumom koja se nalazila u blizini dječjeg vrtića. Na mrežnim stranicama Dječjeg vrtića Rijeka opisan je cilj projekta kojim se željelo podučiti djecu suživotu s prirodom, razvijati svijest o zdravom okolišu, potaknuti stjecanje kompetencija za život u skladu s prirodom, učiti o održivom razvoju te poticati pozitivan stav i ljubav prema prirodi (Gudelj i Simčić, n.d.). Svi ovi ciljevi su ono što se želi razvijati kroz šumske vrtiće te su dokaz da postoji interes za takvim načinom odgoja i među odgojiteljima i među roditeljima. Iz ovog kratkog pregleda možemo uvidjeti kako postoje određeni programi, projekti i inicijative kao i želja da se ponudi adekvatan odgoj u skladu s prirodom te da se tako iskoriste svi

resursi koje su dostupni u neposrednoj blizini, a koji su iznimno poticajni i važni za sveobuhvatan razvoj djece rane i predškolske dobi.

4. POVEZANOST ŠUMSKIH VRTIĆA I ALTERNATIVNIH PEDAGOGIJA

Za šumske vrtiće možemo reći da su suprotnost tradicionalnom odgoju i obrazovanju, odnosno njihova alternativa. Kada govorimo o alternativnim pedagoškim pristupima posebno se ističu Montessori pedagogija i Waldorfska pedagogija, čiji su pedagoški pristupi često primjenjivani u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Šumski vrtići imaju mnogo sličnosti s pedagogijom Marije Montessori, ponajprije oba koncepta zalažu se za mješovite odgojne skupine koje omogućuju višestruki razvoj i za mlađu i za stariju djecu (Ordon, 2019). U mješovitim odgojnim skupinama djeca su na različitim razvojnim stupnjevima te im se tako omogućuje uspješniji i brži razvoj (Cerino, 2023). Mlađa djeca u takvim odgojnim skupinama uče surađivati i zrelije pristupaju suradnji s ostalom djecom, a znanje i vještine stječu ponajprije imitacijom djece koja su starija. Starija djeca u mješovitim odgojnim skupinama uče različite načine komunikacije, ne samo s vršnjacima nego i s mlađom djecom. Nadalje, starija djeca postaju vođe onim mlađima, a na taj način procjenjuju vlastita znanja i vještine te ih prenose drugoj djeci (Navarra, 2019). Osim toga, pozitivni aspekti mješovitih odgojnih skupina su: razvijanje samostalnosti, samopouzdanja, djeca su sposobnija za samostalno donošenje odluka, empatičniji su, strpljiviji te više opažaju što rade drugi (Ordon, 2019).

Nadalje, zajednička karakteristika Montessori i šumske pedagogije je isticanje važnosti dječjeg samostalnog rada. „Cilj svih odgojnih nastojanja za Mariju Montessori sastoji se u poticanju djetetove neovisnosti i samostalnosti putem samoaktivnosti.“ (Bašić, 2011, str. 210) Važnost se pridaje tome da djeca rade samostalno, u svome miru, koncentrirano i posvećeno (Ordon, 2019). Uloga odgojitelja u Montessori pedagogiji je ohrabriti dijete i pomoći mu u razvijanju samopouzdanja i unutarnje discipline kako bi potreba za intervencijom tijekom kasnijeg djetetova učenja i razvoja bila sve manja (Navarra, 2019). Nadalje, oba pedagoška pristupa ne koriste u svome radu tradicionalne igračke. Pedagogija Marije Montessori zasniva se na korištenju didaktičkih materijala, a u šumskim vrtićima djeca koriste prirodne materijale, kao što su drveće, štapovi, žirevi i slično (Ordon, 2019). U šumskim vrtićima okruženje nije didaktički pripremljeno, a za takav oblik okruženja zalagala se i Marija Montessori jer je tako pripremljeno okruženje smatrala smetnjom slobodnom razvoju (Bašić, 2011). Oba pristupa mnogo pažnje posvećuju vještinama koje su korisne u svakodnevnom životu, poput oblačenja, higijene, pripremanja obroka,

brige za životinje, izgradnje kućica na drvetu ili skloništa, razlikovanju jestivih i otrovnih gljiva, paljenje vatre, postavljanje šatora i mnoge druge (Ordon, 2019). Pedagogija Marije Montessori u središte pozornosti stavlja slobodu djece, a za djecu je sloboda aktivnost (Jagrović, 2007). U radu je već istaknuto kako su sloboda djece i kretanje temeljni koncepti šumske pedagogije te se i tu pronalazi sličnost između ova dva pristupa.

Poveznice i sličnosti mogu se zamijetiti između šumski vrtića i Waldorfskih vrtića. Utemeljitelj Waldorfske pedagogije je Rudolf Steiner koji je usmjerio odgoj i obrazovanje na cjeloviti razvoj ljudskog bića, a smatrao je kako dijete ima duhovni i zemaljski dio (Valjan Vukić i Berket, 2018). Za ovu pedagogiju predmet učenja je cijeli svijet i čovjek, a učenje se odvija pomoću realnog svijeta, tako se primjerice matematičke vještine usvajaju računajući kestenima i orasima, slova se uče pomoću konkretnih slika, plješće se i govori i slično (Jagrović, 2007). Cilj Waldorfske pedagogije je pomoći djetetu u odrastanju na način da dijete može prepoznavati i razvijati vlastite potencijale, koristeći glavu, srce i ruke u situacijama u kojima se nađe (Valjan Vukić, 2012). Prethodno se u radu istaklo kako je cjelovitost razvoja djeteta temeljni aspekt šumske pedagogije. Valjan Vukić i Berket (2018) ističu kako je u waldorfskim vrtićima važan ritam koji djeluje harmonizirajuće i daje djetetu snagu, pomaže mu usvajati pojam vremena te sposobnost sjećanja. Nadalje, naglašavaju kako se tijek pedagoške godine temelji na ritmu povezanom s izmjenama godišnjih doba, ali i izmjenama dana u tjednu kao i promjenom vremena u danu. Ovakvim se načinom i stjecanjem ritma želi kod djece razviti osjećaj sigurnosti kako bi tako mogli razvijati samopouzdanje, samostalnost, kreirati vlastitu, slobodnu igru i istraživanje. I u vrtićima temeljenim na Waldorfskoj pedagogiji, kao i u šumskim i Montessori vrtićima, koriste se prirodni materijali te se od njih osmišljavaju igračke i razna oprema (Cerino, 2023). Česti materijali za igru u Waldorfskim vrtićima su drvo, vuna, svila, razni materijali koji dolaze iz prirode, a rad i briga o vrtu i životinjama te slobodna igra događaju se u vanjskom okruženju koje motivira djecu (Valjan Vukić, 2012).

Kako možemo zamijetiti u sva tri pedagoška pristupa temeljni pojam je sloboda kojoj se pridaje velika pažnja, sloboda djeteta odlučiti što želi i u skladu s time djelovati, razvijati se i učiti (Jagrović, 2007). Autorica Bašić (2011) naglašava kako to ne podrazumijeva da dijete donosi sve odluke prema svojim željama, okruženje treba biti ispunjeno poticajima i obrazovnim ciljevima jer se želi dijete voditi u „zonu sljedećega razvoja“. Osim toga, navodi kako su potrebni didaktički

smisleni pokazatelji puta, u waldorfskoj pedagogiji to je direktan odgoj, primjer aktivnosti odgojitelja, a u Montessori pedagogiji prisutan je indirektan odgoj kroz pedagoški oblikovano okruženje. Sva tri pristupa imaju u sebi utkanu pedagošku metodu promatranja djece i njihovih akcija jer se na taj način potiče sloboda djeteta, a sloboda djetetu omogućuje izražavanje svih potencijala (Clipa i Cîmpan, 2020). Djeci se želi dati sloboda izbora što će raditi, s kime, gdje i koliko dugo će se zadržati u toj aktivnosti (Navarra, 2019). Autori Bertolino i Filippa (2021) ističu kako svi ovi pedagoški pristupi naglašavaju potrebu podučavanja i obrazovanja djece kroz prirodu te važnost stjecanja znanja o prirodnim pojavama i životu u skladu s prirodom. Također, navode kako je Marija Montessori naglašavala da proučavanje biljaka i rad sa životinjama ima važan utjecaj na razvijanje vještina kod djece, razvoj zapažanja, poštovanja prema prirodi te razumijevanja za prirodu. Svaki od ovih pedagoških pristupa poseban je na svoj način i po nečemu se izdvaja od drugih, a s druge strane imaju toliko dodirnih, zajedničkih točaka. Temeljni pojam koji ih povezuje je sloboda u svom širem značenju, želeći tako omogućiti djetetu što bolji razvoj (Jagrović, 2007). Ono što ove pedagogije ističe je polazak od čovjekove svrhe i misije te uvjerenja kako se mogu odgojiti bolji i odgovorniji ljudi (Burić, 2018). Svi ovi pristupi slažu se kako vrijeme provedeno u prirodi pomaže djeci u razvijanju svih osjetila kao i motoričkih vještina, potiče se kretanje i vježbanje kao i uživanje u blagodatima prirode (Bertolino i Filippa, 2021).

5. RASPRAVA

Iz rada je vidljivo kako postoji duga povijest i tradicija šumske pedagogije te šumskih vrtića, ponajprije u skandinavskim zemljama, a istaknut je primjer Danske. Za skandinavske zemlje boravak djece na svježem zraku dio je kulture i nešto je što se ne propituje. Danska, kao i druge skandinavske zemlje, poslužile su kao primjer i iz njih se odgoj u skladu s prirodom, u šumskim vrtićima, proširio na ostatak Europe i cijeli svijet (Michek i sur., 2015). Osnovna ideja šumskih vrtića je život u skladu s prirodom, poštivanje prirodnog razvoja djece te posvećivanje pažnje razvoju dječjih praktičnih sposobnosti i vještina (WenMin i Baki, 2022). Ovim radom željelo se uvidjeti koje to prednosti nude šumski vrtić za razvoj djece, a prikazani su mnogi pozitivni aspekti, zdravstvene prednosti te je istaknuta važnost slobode i kretanje za razvoj djece, a koje takve ustanove omogućuju. Djeca su motivirana za učenje u prirodi te na taj način sječu praktična znanja, razvijaju samopouzdanje i samoinicijativnost, a svakom se djetetu omogućuje razvoj u skladu s osobnim potencijalima (Valjan Vukić, 2012). Mnogo je pozitivnih strana ovoga pristupa odgoju i obrazovanju te se nameće pitanje zašto ovakav oblik skrbi nije zastupljeniji u Republici Hrvatskoj, zemlji s mnogo prirodnih ljepota i resursa. Može se reći da u svakoj svojoj regiji Republika Hrvatska ima predispozicije otvaranja šumskih vrtića koji bi svojim različitostima nudili niz mogućnosti u razvoju šumske pedagogije i šumskih vrtića na ovom području. Ipak, situacija nije takva u praksi te ne postoji niti jedan državni šumski vrtić. Temeljni je problem nepostojanje zakonske regulative i kurikulumu koji naglašava važnost provođenja vremena na otvorenom, u prirodi. Kako bi alternativni vrtići mogli osnovati potrebno je zadovoljiti određene zakonske uvjete te dobiti dopusnicu (Burić, 2018). Sve dok se to ne omogući, javljat će se brojne inicijative i programi koje će zagovarati ideje šumske pedagogije, provođenja vremena u prirodi te omogućavanja slobodne igre u prirodnom okruženju. „Prirodno okruženje pruža mogućnost proširenja odgojno-obrazovne djelatnosti i sukonstrukcije kurikula vezane uz očuvanje prirode, okoliš i održivi razvoj.“ (Valjan Vukić, 2012, str. 130) Svakako bi bilo poželjno da postojeći gradski i privatni vrtići ponude programe i aktivnosti koji bi uključivali češće odlaske u prirodu u svim vremenskim uvjetima, stjecanje znanja i razvoj vještina temeljenih na principima šumske pedagogije i šumskih vrtića. Na taj bi se način djeci omogućilo kretanje i sloboda koji su temelj ovoga pristupa. Iako bi se na taj način priroda donijela djeci, a ne djeca prirodi što je smisao šumskih vrtića, to bi bio prvi korak kojim bi mogao započeti kvalitetniji razvoj šumskih vrtića u Republici Hrvatskoj.

Nadalje, problem se može vidjeti i u tome što se budući odgojitelji tijekom svoga obrazovanja premalo upoznaju s alternativnim oblicima skrbi za djecu te nemaju adekvatna znanja o tome. Burić (2018) navodi kako je obrazovanje za alternativne pedagogije u Hrvatskoj, kao i u većini zapadnih zemalja, dodatno obrazovanje, određena vrsta specijalizacije. Osim toga, ističe kako takvu vrstu obrazovanja financiraju odgojitelji samostalno, a radi se o neformalnom obrazovanju za kojim postoji velik interes. Odgojitelji su ti koji imaju moć donijeti promjene u svome radu, pokrenuti nove stvari i započeti značajne inicijative te je zbog toga iznimno važno da tijekom svoga obrazovanja upoznaju svu širinu koju rani odgoj i obrazovanje omogućuje. Iako je do promjena teško doći, za njih je potrebno puno vremena i truda, one dolaze od pojedinaca koji marljivo i strpljivo rade, a promjene u sustavu odgoja i obrazovanja, trebaju i mogu donijeti odgojitelji. Vrlo je važno da visoka učilišta omoguće profesionalno usavršavanje i podršku budućim odgojiteljima koja prati društvene promjene i njihov utjecaj na teoriju i praksu (Somolanji Tokić, 2016).

Osim toga, na području Republike Hrvatske ne postoje značajna istraživanja povezana sa šumskim vrtićima i šumskom pedagogijom te je potrebno provesti istraživanja povezana s ovom tematikom. Bilo bi zanimljivo te korisno dobiti uvid u to kako djeca u Republici Hrvatskoj doživljavaju i shvaćaju prirodu te smatraju li kako bi trebali više vremena provoditi u prirodi. Ridgers i sur. (2012) svojim su istraživanjem pokazali kako interakcija s prirodom i aktivnosti u prirodi pružaju priliku za razvoj dječjeg znanja i interesa za prirodu te pojave koje se događaju oko njih. Također, bilo bi dobro ispitati kako djeca danas provode svoje slobodno vrijeme, koliko često borave u prirodi, odlaze u šetnje, kreću se i slično, a koliko je slobodno vrijeme povezano s digitalnim uređajima. Od iznimne je važnosti ovakva pitanja poticati u medijskom prostoru kako bi ponajprije odrasli osvijestili važnost provođenja slobodnog vremena na svježem zraku, u aktivnostima u prirodi, u kretanju, a zatim takva uvjerenja prenijeti i na mlade i djecu. Sve te navike uvelike doprinose zdravlju, smanjenu stresa, potiču pozitivne emocije i zdrav način života. Prirodu i okoliš potrebno je vratiti u dječje živote jer djeca uče kroz igru istražujući svijet koji ih okružuje, aktivnim sudjelovanjem te kroz interakciju s drugim ljudima (Valjan Vukić, 2012). Šumski vrtići dali bi velik doprinos u stvaranju zdravijeg, zadovoljnijeg i ekološki osvještenijeg društva.

6. ZAKLJUČAK

U radu se nastojao dati uvid u mnoge aspekte koje šumski vrtići i šumska pedagogija potiču i razvijaju kod djece rane i predškolske dobi. Temelj ovoga pristupa je provođenje vremena na otvorenome bez obzira na godišnje doba i vremenske uvjete. Djecu se želi potaknuti na kretanje, otkrivanje šume i prirode, poticati znatiželju te razvoj samopouzdanja i kreativnosti kroz otkrivanje prirode. Osim toga, žele se razvijati navike provođenja vremena u prirodi kako bi se poboljšao tjelesni, emocionalni i psihički razvoj. Razvija se ljubav prema prirodi, biljnim i životinjskim vrstama, blagodatima koje okružuju djecu. Najbolji primjer odgoja kroz šumsku pedagogiju i šumske vrtiće daje nam Danska koja ima dugu tradiciju šumskih vrtića, a koji su i danas iznimno važan oblik odgoja i obrazovanja djece. Osim toga, u radu se navodi primjer Njemačke, zemlje duge tradicije šumskih vrtića, kao i primjer Republike Češke koja je u novijoj prošlosti pokazala izniman trud i zalaganje u ovom području. Republika Češka može poslužiti kao primjer mogućega mnogim zemljama koje su tek na početku svoga puta razvoja šumskih vrtića. Republika Hrvatska je jedna od zemalja koja se može ugledati na zemlje koje imaju razvijenu i dugu tradiciju šumskih vrtića i šumske pedagogije. Potrebno je puno rada i zalaganja na ovome području kako bi se učinile značajne promjene te kako bi šumski vrtići zaživjeli kao oblik skrbi za djecu rane i predškolske dobi. Mnogi su pozitivni aspekti ovakvoga načina brige za djecu, a važno je istaknuti kako se kroz šumske vrtiće stvaraju generacije koje čuvaju i štite okoliš oko sebe, brinu za prirodu, biljne i životinjske vrste te provode svoje slobodno vrijeme u prirodi i tako oblikuju zdrave navike života. Šumski vrtići potiču adekvatan tjelesni razvoj, ali i smanjuju stres, agresiju i razne poremećaje koji su učestali današnjim ubrzanom načinom života. Temelj šumske pedagogije je poštivanje slobode djeteta i posebnosti koje svaka individua ima, sa željom ostvarivanja punih potencijala svakoga pojedinca. Upravo je u tome ljepota i uloga šumskih vrtića i šumske pedagogija u odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi.

7. LITERATURA

- Ahi, B., Pamuk, D. K. (2021). "Environment is like nature": Opinions of children attending forest kindergarten about the concept of environment. *International electronic journal of environmental education*, 11(2), 91-110.
- Alexander, J. J., Dissing Sandahl, I. (2017). *Danski odgoj djece: što najsretniji ljudi na svijetu znaju o odgoju samopouzdanje i sposobne djece*. Zagreb: Egmont.
- Alme, H., Reime, M. A. (2021). Nature kindergartens: a space for children's participation. *Journal of outdoor and environmental education*, 24(2), 113-131.
- Amus, G. (2013). An alternative journey into forest kindergartens and the Reggio Emilia approach. *Reorientation of teacher education towards sustainability theory and practice*, 7(1), 5-25.
- Bašić, S. (2011). Modernost pedagoške koncepcije Marije Montessori. *Pedagoški istraživanja*, 8(2), 205-214.
- Bertolino, F., Filippa, M. (2021). The pedagogy of nature according to Maria Montessori. *Journal of theories and research in education*, 16(2), 133-147.
- Burić, H. (2018). Pedagogije koje polaze od svrhe čovjeka. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 22(86), 10-13.
- Cerino, A. (2023). The importance of recognising and promoting independence in young children: the role of the environment and the Danish forest school approach. *Education 3-13*, 51(4), 685-694.
- Clipa, O., Cîmpan, E. (2020). *Social-emotional competences of preschoolers: The impact of outdoor educational activities*. Peter Lang International Academic Publishers.
- Dean, S. N. (2019). Seeing the forest and the trees: A historical and conceptual look at Danish forest schools. *International journal of early childhood environmental education*.

Dissing Sandahl, I. (2019). *Igra na danski način: kako igrom odgojiti uravnoteženu, otpornu i zdravu djecu*. Zagreb: Egmont.

Finlay, F., Lenton, S. (2020). G173(P) Health benefits of exposure to woodland and the benefits of forest schools for children and those with additional needs. *Archives of disease in childhood* 105(1): A60–A61. doi:10.1136/archdischild-2020-rcpch.144.

Forest kindergartens as a growing trend (n.d.). Dostupno 27. kolovoza 2024. na: <https://www.lesnims.cz/stahnout-soubor?id=4362>

Gudelj, R., Simčić, A. (n.d.). Šumski vrtić. Dostupno 30. kolovoza 2024. na: <https://rivrtici.hr/zbornik-sumski-vrtic>

Hansen, I. (2021). *Šumski vrtići – outdoor kurikulum u Europi i Hrvatskoj*. Diplomski rad. Sveučilište u Zadru: Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja.

Jagrović, N. (2007). Sličnosti i razlike pedagoških modela Marije Montessori, Rudolfa Steinera i Célestina Freineta. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 56(1.-2.), 65-77.

Jančaříková, K. (2021). Czech preschool children's conceptions about nature. *Sustainability*, 13(19), 1-15.

Jensen, C. (2010). Djeca i život u prirodi na sjeveru. *Djeca u Europi: zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 2(4), 16-17.

Košir, Š. (2023). Učenje u prirodnom okolišu. *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 6(11), 659-662.

Križaj Grušovnik, J. (2022). Djeci je potrebna šuma. *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 5(8), 220-225.

Lundell, A. (2023). The appeal of alternative education: The cultural position of forest kindergartens in Czech society. *The macksey journal*, 4(1) 1-13.

- Mackinder, M. (2024). A bird's eye view: comparing young children's play in Forest School in England with Forest Kindergarten in Denmark. *Education 3-13*, 52(5), 718-735.
- Mårtensson, F. (2010). Igra na otvorenome u središtu zdravstvene kampanje. *Djeca u Europi: zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 2(4), 11-12.
- Martinović, N. (2015). Prirodno okruženje vrtića kao poticaj za razvoj. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 21(79), 35-36.
- Michek, S., Nováková, Z., Menclová, L. (2015). Advantages and disadvantages of forest kindergarten in Czech Republic. *Procedia - Social and behavioral sciences*, 171, 738-744.
- Mijić, N. (2021). *Šumski vrtići u Njemačkoj*. Diplomski rad. Sveučilište u Slavonskome Brodu: Odsjek za izobrazbu učitelja i odgojitelja.
- Navarra, I. (2019). Benefits and challenges of mixed-age classrooms for small schools: the Montessori approach to early childhood education. U Proceedings of the 1st International Conference of the Journal Scuola Democratica „Education and postdemocracy”, VOL. 1, Politics, Citizenship, Diversity and Inclusion, 334-338.
- Ordon, U. (2019). Forest nursery schools and the need for health and ecological education among the youngest. *Edukacija elementarna w teorii i praktyce*, 3(53), 111-120.
- Ridgers, N. D., Knowles, Z. R., Sayers, J. (2012). Encouraging play in the natural environment: A child-focused case study of forest school. *Children's geographies*, 10(1), 49-65.
- Sahrakhiz, S., Haring, M., Witte, M. D. (2018). Learning opportunities in the outdoor school—empirical findings on outdoor school in Germany from the children's perspective. *Journal of adventure education and outdoor learning*, 18(3), 214-226.
- Schepers, W., Van Liempd, I. (2010). Avantura u prirodi. *Djeca u Europi: zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 2(4), 2-3.

Somolanji Tokić, I. (2016). Kompetencije učitelja i polazak djeteta u osnovnu školu u svjetlu nove kurikularne reforme. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 65(3), 423-439.

Šumska djeca (n.d.). Dostupno 30. kolovoza 2024. na: <https://sumskadjeca.com/>

Šumski radoznalci (n.d.). Dostupno 30. kolovoza 2024 na: <https://www.psc-sumskiradoznalci.com/>

Šumski vrtić u Hrvatskoj (n.d.). Dostupno 28. kolovoza 2024. na: <https://www.sumskivrtic.hr/homepage>

Valjan Vukić, V. (2012). Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi. *Magistra Iadertina*, 7(7), 123-132.

Valjan Vukić, V., Berket, J. (2018). Tijek pedagoške godine u Waldorfskim dječjim vrtićima. *Magistra Iadertina*, 13(1), 207-227.

Weisshaar, E., Schaefer, A., Scheidt, R. R., Bruckner, T., Apfelbacher, C. J., Diepgen, T. L. (2006). Epidemiology of tick bites and borreliosis in children attending kindergarten or so-called "forest kindergarten" in southwest Germany. *Journal of investigative dermatology*, 126(3), 584-590.

WenMin, C., Baki, R. (2022). The characteristics of European forest kindergarten environment and its enlightenment to Chinese kindergartens. *International research journal of education and sciences*, 6(1), 114-121.